

УДК 615+616]:342.7:061.3

Правові засади забезпечення права людини на життя і здоров'я: збірник матеріалів міжвідом. наук. -практ. конф. до наук. Форуму (Київ, 10 -12 груд. 2019 р.) / [редкол.: Б.В. Михайличенко, А.М. Біляков, Н.М. Ергард та ін.]. – Київ: УкрДГРІ, 2019. – 200 с.

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ЛЮДИНИ НА ЖИТТЯ І ЗДОРОВ'Я

*Матеріали міжвідомчої науково-практичної конференції в рамках
проведення наукового Форуму Київ,
10-12 грудня 2019 року*

Хміль І.Ю.

Правове регулювання застосування репродуктивних
технологій та сурогатне материнство в Україні.....175-178

Хміль Ірина Юріївна
старший викладач кафедри
судової медицини та медичного права
НМУ імені О.О. Богомольця

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ РЕПРОДУКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА СУРОГАТНЕ МАТЕРИНСТВО В УКРАЇНІ

В Україні сурогатне материнство – відносно нова допоміжна репродуктивна технологія. Її суть полягає в тому, що сурогатна матір добровільно погоджується виносити чужу дитину, яка після народження буде передана своїм генетичним батькам. Ця репродуктивна технологія є складною не лише з медичного та етичного, але й з юридичного погляду. Актуальність вивчення даної теми спонукали ряд підстав: збільшення кількості випадків застосування сурогатного материнства; відсутність в законодавстві до цього часу єдиного базового нормативно-правового акту, який об'єднував би всі положення законодавства щодо сурогатного материнства; відсутність чітко встановленого визначення в нормативноправових актах; не відповідність теоретичної бази потребам практики. Сурогатне материнство – це запліднення генетично сторонньої жінки (без використання її біологічного матеріалу), шляхом імплантації або трансплантації ембріона з використанням генетичного матеріалу чоловіка та жінки, які перебувають у шлюбі, з метою виношування і народження дитини, яка надалі буде визнана такою, що походить від подружжя, на підставі відповідного договору між подружжям та сурогатною матір'ю [6, с. 43]. За визначенням Європейського товариства репродукції людини (ESHRE), сурогатне материнство – це комплекс методів, а сурогатна матір – це жінка, яка погоджується виносити і народити дитину для певної пари [7].

175

Комплексне правове регулювання відносин, які виникають при застосуванні процедури сурогатного материнства в Україні, відсутнє. Лише окремі положення щодо цього правового явища передбачені в Цивільному кодексі України (далі – ЦК України), Сімейному кодексі України (далі – СК України), Законі України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», Законі України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини», Наказі Міністерства юстиції України від 18 жовтня 2000 р., «Правила державної реєстрації актів цивільного стану України». У сукупності зазначені нормативно-правові акти регулюють як медичні, так і правові аспекти сурогатного материнства. Так, ст. 123 Сімейного кодексу України встановлює, що в разі перенесення в організм іншої жінки ембріона людини, зачатого подружжям у результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій, батьками дитини є подружжя. У разі народження дитини жінкою, якій було імплантовано зародок, зачатий подружжям, реєстрація народження проводиться за заявою подружжя, яке дало згоду на імплантацію. У цьому разі одночасно з документом, що підтверджує факт народження дитини цією жінкою, подається засвідчена нотаріусом її письмова згода на запис подружжя батьками дитини. При цьому в графі «Для відміток» робиться відповідний запис: «Матір'ю дитини згідно з медичним свідоцтвом про народження форми № 103/о-95 (з0266-95) є громадянка

(прізвище, ім'я, по батькові).» Відповідно до ст. 139 Сімейного кодексу України оспорування материнства жінкою, яка народила дитину, не допускається. Таким чином, дитина вважається такою, що походить від генетичних батьків, а сурогатна матір на законодавчому рівні повністю позбавлена прав на народжену нею дитину. Аналогічна норма має юридичну силу лише в деяких штатах США та в ПАР. Європейська практика має інший підхід: матір'ю дитини є жінка, що її народила. У тих небагатьох країнах, де сурогатне материнство дозволене (у Фінляндії, Великобританії, Греції, Російській Федерації), генетичні батьки можуть бути записані батьками дитини лише зі згоди сурогатної матері. Сурогатне материнство є законним для України з 1992 року. В 1995 році в Харкові зареєстрований перший випадок застосування сурогатного материнства для всього пострадянського простору. Близько 4,3 млн. дітей, народжуються за допомогою сурогатного материнства в світі. Законодавство України містить також спроби прийняття спеціального нормативно-правового акту в сфері регулювання відносин сурогатного материнства. Ця спроба пов'язана з проектом Закону України «Про допоміжне материнство» №8703 від 17.06.2011, що регламентував організаційно-правові питання, медичні аспекти, основні напрями державної політики та повноваження органів виконавчої влади у сфері

176

допоміжного материнства. Крім того, було запропоновано впровадження державних програм сурогатного материнства, що обумовлювали безпосереднє сприяння держави особам, які з об'єктивних причин виявили бажання стати замовником процедури сурогатного материнства. Законодавство України в сфері регламентації сурогатного материнства потребує значного доповнення, яке дозволило б усунути існуючі прогалини та колізії в правовому регулюванні допоміжних репродуктивних технологій:

1. законодавство спрямоване на захист прав генетичних батьків, порівняно з правами сурогатної матері;

2. сурогатне материнство регулюється багатьма різними нормативноправовими актами, єдиний базовий законодавчий акт, який регулював би всі аспекти застосування сурогатного материнства, відсутній;

3. на практиці сторони можуть цілком захистити свої права шляхом укладення договору про сурогатне материнство;

4. на сьогоднішній день існують як юридичні, так і етичні проблемні аспекти застосування сурогатного материнства;

5. найпершим завданням для подолання юридичних проблем застосування сурогатного материнства є структурування законодавства щодо сурогатного материнства.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

2. Сімейний кодекс України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>

3. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>

4. Закон України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1007-14>

5. Наказ Міністерства юстиції України від 18 жовтня 2000 р., «Правила державної реєстрації актів цивільного стану України» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0719-00>

6. Таланов Ю. Ю. Сурогатне материнство: морально-правові аспекти. Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. "Право". 2012. (19). С. 42–47.

7. Суррогатное материнство. Комментарии ESHRE // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.probirka.org/surrogatnieprogrammy/611-surrogprogreshre.html>. (12.07.2014). 24